

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КАР'ЄРНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Р. З. Рефатов

здобувач СВО «бакалавр» з психології
Херсонський державний університет

Постановка проблеми. В сучасних соціально-економічних умовах зростає потреба у фахівцях, які мають здатність ефективно реалізовувати гуманістичні цінності професійної діяльності та максимально реалізовувати власну суб'єктність в її умовах. З огляду на це, рівень вимог до особистості психолога невинно підвищується. І це зумовлює зміну процесу професіоналізації, оскільки саме у ньому відбувається не лише розвиток особистісних структур, але й своєрідна інтеграція особистісних властивостей та якостей формування особистості як цілісної системи.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема професійного становлення майбутнього психолога досить широко представлена у працях Ж. Вірної, Л. Долинської, О. Іванової, С. Максименка, Н. Шевченко, Н. Чепелевої, Т. Щербакової та ін. Вчені висвітлюють питання актуальності особистісного зростання психолога під час навчання, розвитку його професійного мислення, комунікативної сфери, ціннісно-сміслового ставлення до професії; розглядають умови формування професійно значущих якостей; характеризують вплив виховного чинника на становлення особистості майбутнього психолога, особливості його підготовки до різних аспектів професійної діяльності.

Мета і завдання статті. Обґрунтувати та емпірично дослідити ціннісні особливості кар'єрного самовизначення майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу. Стратегія побудови кар'єри є своєрідною системою дій відносно адаптації або розвитку самої кар'єри та людини, спрямованих на перетворення себе, а також зміну умов кар'єрної мети. Сучасні психологи вкладають у поняття кар'єри різні сенси [1]. Кар'єра особистості безпосередньо має здійснюватися з урахуванням системного аналізу професійної поведінки особистості, щодо розв'язання професійних проблем, а

також її готовності до прогнозування подальших професійних дій. Власне тоді настає необхідність формування суб'єктної позиції фахівців, їхньої позитивної професійної «Я-концепції» та адекватної самооцінки, соціальних очікувань та самоочікувань в окресленні шляхів розвитку професійної кар'єри [3; 6].

Розвиток кар'єри передбачає професійну соціалізацію та професійну індивідуалізацію особистості. Важливим є урахування індивідуальних та соціальних чинників щодо відповідності розвитку кар'єри людини її реальним соціально-економічним вимогам та потребам. Теорії розвитку кар'єри передбачають можливості надання відповідної допомоги на основі уявлень про варіанти професійного розвитку особистості. Соціально-когнітивні теорії вирізняються тим, що в них процес професійного самовизначення та розвитку особистості, розглядається в контексті індивідуальних особливостей відповідно до прогнозування та прийняття самостійних рішень [2, с. 22]. Кар'єри порівнюються суб'єктом вибору, відповідно до ціннісного сприйняття тих чи інших подій. Професійний успіх і кар'єру особистості пов'язують із формуванням професійної «Я-концепції». Тобто встановленням ефективної взаємодії з реальною самооцінкою щодо реалізації особистісного та професійного потенціалу в розвитку власної кар'єрної діяльності [5].

Нами організовано і проведено емпіричне дослідження у два етапи, у якому взяло участь 30 студентів III–IV курсу соціально-психологічного факультету, денної форми навчання, віком від 20 до 23 років. Ми використали методику «Якір кар'єри» (Е. Шейна, переклад та адаптація В. А. Чікер, В. Е. Вінокурова), якою визначили ціннісні орієнтації, соціальні настановлення, інтереси, які характерні для конкретної людини [4]. Тест дозволив встановити кар'єрні ознаки: професійна компетентність, менеджмент, автономія та стабільність, служіння та виклик, інтеграція стилів життя та підприємництво.

На першому етапі дослідження було зроблено оцінку ціннісних орієнтацій майбутніх психологів. Як показали результати дослідження 26,9% студентів у виборці схильні до кар'єрної орієнтації «стабільність місця проживання». Ці люди відчують потребу в безпеці, захисті і можливості прогнозування і будуть шукати постійну роботу з мінімальною ймовірністю

звільнення. Їх потреба в безпеці та стабільності обмежує вибір варіантів кар'єри.

Наступні 20,0% студентів у своєму житті орієнтовані на «Служіння» дана ціннісна орієнтація характерна для людей, що займаються справою через бажання реалізувати у своїй роботі головні цінності. Вони часто орієнтовані більше на цінності, ніж на вимагаються в даному виді роботи здібності. Вони прагнуть приносити користь людям, суспільству. Основна теза побудови їх кар'єри – отримати можливість максимально ефективно використовувати їх таланти та досвід для реалізації суспільно важливо мети. Ще 13,3% опитуваних націлені на «Професійну компетентність». Особи з такою орієнтацією бувають особливо щасливі, коли досягають успіху в професійній сфері, але швидко втрачають інтерес до роботи, яка не дозволяє розвивати їхні здібності. Багато хто з цієї категорії відкидають роботу керівника, управління розглядають як необхідну умову для просування у своїй професійній сфері. 13,3% орієнтовані на «Менеджмент». Для таких людей характерна орієнтація особистості на інтеграцію зусиль інших людей, повнота відповідальності за кінцевий результат. Найголовніше для них – управління: людьми, проектами, якими бізнес-процесами – це в цілому не має принципового значення. Ще 13,3% студентів прагнуть зберегти гармонію між особистим життям і кар'єрою. Для людей категорії «Інтеграція стилів життя» кар'єра має асоціюватися із загальним стилем життя, врівноважуючи потреби людини, сім'ї та кар'єри. Вони хочуть, щоб організаційні відносини відбивали б повагу до їх особистих і сімейних проблем. Для них важливо, щоб все було урівноважене – кар'єра, сім'я, особисті інтереси і т. п. Жертвувати чимось одним заради іншого їм не властиво. Такі люди зазвичай у своїй поведінці проявляють комфортність. Тільки 6,6% людей з вибірки націлені на «Підприємництво». Цим людям подобається створювати нові організації, товари або послуги, які можуть бути ототожені з їх зусиллями. Працювати на інших – це не їх, вони – підприємці за духом, і мета їх кар'єри – створити щось нове, організувати свою справу, втілити в життя ідею, цілком належить тільки їм. Вершина кар'єри в їхньому розумінні – власний бізнес. Наступні 6,6% схильні до ціннісної орієнтації

«Виклик» ці люди вважають успіхом подолання нездоланих перешкод, рішення нерозв'язних проблем або просто виграш. Новизна, різноманітність і виклик мають для них дуже велику цінність, і, якщо все йде дуже просто, їм ставати нудно. Серед опитуваних людей схильних до ціннісних орієнтацій «Автономія» та «Стабільність роботи» виявлено не було.

Отримані результати є цілком суб'єктивними, і для кожної людини є свій шлях, котрий вона обирає у побудові своєї кар'єри. Кожна людина на початку свого професійного шляху визначає для себе, якої вона буде дотримуватися.

Наступним методом дослідження який ми використали є тест-опитувальник Сандри Бем, для діагностики психологічної статі та визначення міри андрогінності, маскулінності та фемінності особистості. Обробка методики проходила за чотирма шкалами, за допомогою ключа бали підсумовувалися і ділилися на кількість запитань у шкалі. За домінуючою шкалою визначено спрямованість особистості. На другому етапі дослідження ми з'ясовували міру андрогінності, маскулінності та фемінності особистості. За результатами нашого дослідження 40,0% досліджуваних набрали середню кількість балів за оцінкою маскулінних якостей, які переважили фемінні. Такі люди розраховують на співчуття близьких, друзі та колег. Проте в обставинах, які потребують уміння взяти на себе керівництво справами, вони можуть виявити наполегливість та добитися безумовного підпорядкування. Ці особи виявляють слабкість характеру, ухиляються від відповідальності, передоручають розв'язання своїх проблем іншим людям. У наступних 30,0% респондентів яскраво виражені фемінні якості. Такі особистості здатні протистояти всім негараздам, згуртувати людей навколо себе, а також надихати їх на досягнення цілей. Переважно вони орієнтовані на досягнення успіху, подолання перешкод. Прагнуть формувати у себе твердість духу і характеру, що притаманні їм значною мірою. Середніх показників маскулінних та ремінних якостей досягли лише 20,0% людей. Вони належать до андрогінів, яким підвладні будь-яка робота та будь-які ролі – чоловічі і жіночі. Їх поведінка досить гнучка, що дає змогу водночас бути доброю, чутливою людиною, а також сміливою, рішучою, здатною постояти за себе, підтримати інших і

повести їх за собою. І лише 10,0% респондентів набрали бали які за шкалою нейтральних якостей, переважають маскулінні та фемінні. Таким людям варто пильніше придивитися до значущих для них людей, як чоловіків так і жінок.

Висновок. Вище наведені факти допомагають визначити, те чим люди керуються при виборі професії. Одним з цих чинників є схильність до маскулінних чи фемінних якостей, які безпосередньо впливають на розвиток кар'єри особистості. На основі теоретичного аналізування та проведеного емпіричного дослідження визначено, що розвиток професійної кар'єри відбувається паралельно з особистісним розвитком самої людини. Дослідження, показало, що у ході розвитку людина обирає для себе шлях, який тісно пов'язаний з особистими цінностями, за допомогою який потім і розвиває свою кар'єрну діяльність. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розширення психодіагностичного інструментарію та вибірки дослідження, застосування складніших методів статистичної обробки даних, з метою охоплення та аналізування інших чинників, які впливаю на кар'єрне самовизначення майбутніх фахівців.

Література:

1. Блинова О. Є. Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості: монографія. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський, 2018. С. 6–29.
2. Вірна Ж. П. Мотиваційно-смілова регуляція у професіоналізації психолога. Луцьк : РВВ «Вежа» ; ВДУ ім. Лесі Українки, 2003. 320 с.
3. Попович І. С. Типологічні особливості очікувань. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Психологічні науки*. Херсон: ВД «Гельветика», 2014. Вип. 1. Т. II. С. 64–70.
4. Твердохвалова Ю. Л. Психологічні особливості спрямованості особистості кар'єроорієнтованих студентів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Х., 2011. 19 с.
5. Шандрук С. Формування індивідуально-творчого стилю життя у майбутніх практичних психологів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. Випуск 185. Чернівці: Рута, 2003. С.177–183.
6. Popovych I. S. Social expectations – a basic component of the system of adjusting of social conduct of a person. *Australian Journal of Scientific Research*. 2014, 2(6), P. 393-398.